

Szociális ellátások és szolgáltatások – a köztar.hu adatainak felhasználásával

Nagy Kata – Mód Péter
Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet

Bevezető

A Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet rendszeresen készít olyan tanulmányokat a szociálpolitikai, gyermekvédelmi ellátórendszer területéről, melyek statisztikai adatgyűjtéseken alapulnak. Ezen kiadványunkkal néhány fontosabb ellátás és szolgáltatás folyamatait kívánjuk bemutatni. A tanulmányt az NCSSZI Kutatási Igazgatóságának munkatársai készítették a Köztár.hu Adattár alkalmazásának felhasználásával. Célunk az elemzéssel – a szerteágazó ellátási rendszer egyes elemeinek bemutatása mellett – a közreműködésünkkel kifejlesztett Köztár-adatbázisban rejlő elemzési lehetőségek bemutatása volt.

Tanulmányunkban az adattárban található több száz indikátor közül néhány fontosabb ellátáshoz és szolgáltatáshoz kapcsolódót emeltük ki. A bemutatott ellátásokat és változásait igyekeztünk érthető és használható táblázatok, grafikonok és térképek formájában is láttatni, mely reményeink szerint segítheti az olvasót a jelenlegi bonyolult szociális ellátórendszer megismerésében, könnyebb áttekintésében.

Pénzbeli és természetbeni szociális ellátások

A pénzbeli jóléti juttatásokat, azokon belül a szociális ellátásokat funkciójuk szerint is elkülöníthetjük, megkülönböztetve jövedelemkiegészítő, kiadáskompenzáló és átmeneti segélyeket (Tóth, 2003). A jövedelemkiegészítő segélyek feladata a család vagy egyén jövedelmének meghatározott szint felett tartása – ilyen például a rendszeres szociális segély. A kiadáskompenzáló segélyek célja a mindenki, vagy – inkább és jellemzően – az alacsony jövedelemmel rendelkezők esetén egyes fontosnak ítélt,

de megterhelő kiadások kompenzálása. Ilyen ellátásnak tekinthetjük a lakásfenntartási támogatást, vagy a közgyógyellátást. Az átmeneti segélyek célja valamilyen rendkívüli élethelyzet, váratlan kiadással járó helyzet megoldásának elősegítése, erre példa az átmeneti segély, a temetési segély.

Az aktív korú, nem foglalkoztatott személyek pénzbeli segélyezése, alapvető létfeltételeik biztosítása egyaránt tartozott a munkaügyi és a szociális ellátórendszer körébe. Európa fejlett piacgazdasággal rendelkező államai az aktív korú, állástalan személyek részére foglalkoztatási rehabilitációjuk érdekében, valamint megélhetésük, létbiztonságuk fenntartása érdekében többelemű, sokrétű támogatási-segélyezési rendszert működtetnek.

Rendszeres szociális segély

Az aktív korú, munkaképes, de nem foglalkoztatott személyek támogatása a vizsgált időszakban több, egymásra épülő elemből állt. A rendszeres szociális segély a hátrányos munkaerő-piaci helyzetű, aktív korú személyek és családjuk részére nyújtott alapvető támogatás. Az ellátás célja a munkaerőpiacról tartósan kimaradt, kirekesztett emberek megélhetésének biztosítása, időleges munka-rehabilitációjuk, re-aktiválásuk előkészítése volt. A jogosultságot az egyén és családja összjövedelme határozta meg, 2001 és 2008 között ez a pénzbeli ellátástípus jelentette az aktív korú nem foglalkoztatott személyek részére nyújtott legfontosabb támogatást. Szerepét 2009-től nagyjából átvette a rendelkezésre állási támogatás.

A rendszeres szociális segélyt igénybe vevők száma és a felhasznált összeg jelentősen bővült 2001 és 2008 között. A bővülés különösen a 2006 utáni átalakítás, és a családi segélyezés bevezetése után volt jelentős. A korábbi évek évi 30 milliárdos kiadást jelentő szintjéről 60, majd 2008-ra 70 milliárd forintra nőtt az ellátás összkerete. Folyamatosan bővült a támogatást kapó, és a támogatásban érintett személyek száma, ami 2007 után a családi segélyezés keretében közel 200 ezer személyt jelentett. Az aktív korú személyek ellátására vonatkozó szabályozás átalakítása miatt 2009-ben a korábbi ellátásra jogosultak többsége rendelkezésre állási támogatást kaphatott. Rendszeres szociális segélyre ebben az évben a felülvizsgálatot követően a korábban ellátottak közül az idősebbek (55 éven felüliek), a többgyermekesek és az egészségkárosodott személyek voltak jogosultak.

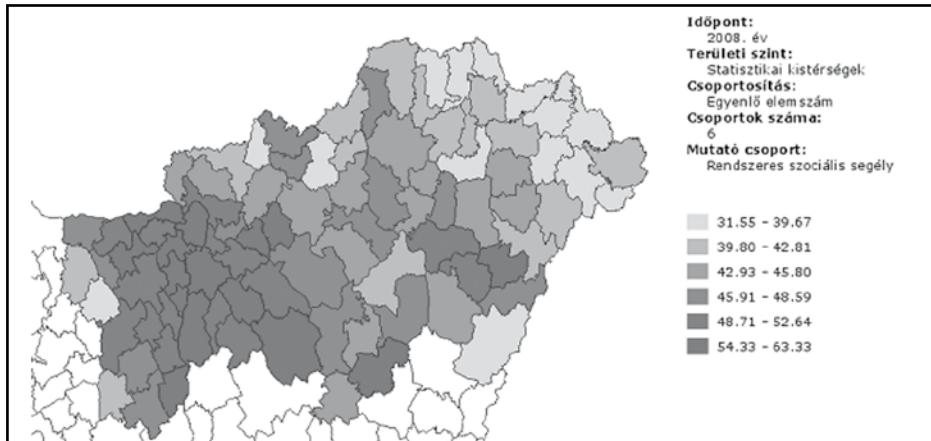
A tárgyév során rendszeres szociális segélyben részesítettek átlagos havi száma, régiók szerint, 2009 (fő)

	2000. év	2001. év	2002. év	2003. év	2004. év	2005. év	2006. év	2007. év	2008. év	2009. év
Hajdú-Bihar megye	3 815	9 129	11 807	12 919	13 532	15 393	14 149	17 874	20 187	6 878
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	6 193	13 801	18 278	20 711	22 479	23 873	23 792	28 255	30 592	9 366
Jász-Nagykun-Szolnok megye	2 379	5 116	6 474	6 673	7 953	9 099	9 017	10 734	12 214	4 525
Észak-Alföld régió	12 387	28 046	36 558	40 304	43 964	48 365	46 958	56 863	62 993	20 769
Bács-Kiskun megye	2 034	3 830	4 579	5 495	6 133	6 994	6 991	9 385	10 714	3 826
Békés megye	1 624	4 929	7 187	7 781	7 960	8 369	8 793	11 953	12 165	4 001
Csongrád megye	1 048	1 993	2 834	2 892	3 133	3 689	3 806	5 084	5 643	1 485
Dél-Alföld régió	4 705	10 751	14 601	16 168	17 226	19 052	19 590	26 423	28 522	9 312
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	11 399	22 923	30 116	33 294	32 890	33 785	33 962	38 481	41 267	13 143
Heves megye	1 896	3 708	5 376	5 808	6 034	6 327	6 514	8 114	8 677	2 779
Nógrád megye	1 595	3 355	4 797	5 501	5 922	6 272	6 228	7 657	8 787	3 022
Észak-Magyarország régió	14 889	29 987	40 289	44 603	44 846	46 384	46 705	54 252	58 731	18 944
Győr-Moson-Sopron megye	518	578	762	790	840	1 021	1 049	1 339	1 440	548
Vas megye	402	582	746	879	884	1 153	1 242	1 588	1 846	700
Zala megye	670	1 367	1 870	2 246	2 283	2 935	3 375	4 769	5 078	1 744
Nyugat-Dunántúl régió	1 590	2 528	3 378	3 915	4 007	5 108	5 666	7 696	8 363	2 992
Baranya megye	2 832	5 524	7 917	8 786	8 648	9 388	9 573	10 853	11 796	3 647
Somogy megye	2 303	4 855	6 910	7 129	7 947	9 298	10 157	12 221	12 948	4 120
Tolna megye	1 036	2 190	3 113	3 441	3 908	4 494	4 291	5 395	5 784	1 732
Dél-Dunántúl régió	6 170	12 569	17 940	19 356	20 503	23 181	24 021	28 469	30 528	9 498
Fejér megye	1 310	1 748	2 312	2 400	2 646	3 284	2 993	3 479	3 737	1 471
Komárom-Esztergom megye	638	1 126	1 375	1 376	1 107	1 318	1 326	1 494	1 554	614
Veszprém megye	996	1 584	2 163	2 419	2 632	2 830	2 927	3 608	4 118	1 393
Közép-Dunántúl régió	2 944	4 459	5 850	6 195	6 385	7 432	7 246	8 581	9 409	3 478
Budapest megye	2 783	3 841	4 231	4 529	4 793	5 465	5 880	7 666	8 964	4 211
Pest megye	1 686	2 601	3 046	3 058	3 129	3 577	3 817	4 766	5 925	2 613
Közép-Magyarország régió	4 469	6 442	7 277	7 587	7 922	9 042	9 697	12 432	14 889	6 823
Magyarország	47 154	94 781	125 892	138 127	144 854	158 565	159 883	194 716	213 436	71 816

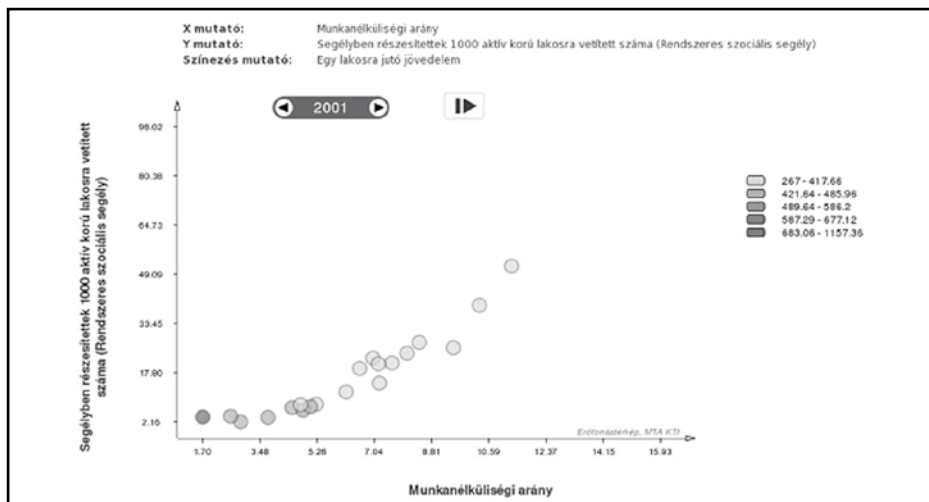

Nők aránya a segélyezettek között (Rendszeres szociális segély) (%)

A rendszeres szociális segélyben részesülők között a férfiak és nők aránya 2000 és 2008 között alig változott, az ellátottak kevesebb, mint fele, 45-46 százaléka volt nő. Az országos arányokat alig érintette, amikor 2006-ban bevezették a családi segélyezést, és egy családból csak egy személy vehette igénybe az ellátást. Az időben alig változó arányok mögött azonban jelentős területi eltéréseket láthatunk. Az ország legrosszabb helyzetű területein az ellátottaknak csak alig 30-40 százaléka nő, miközben a fővárosban és tág környezetében ők alkotják a juttatásban részesülők többségét.

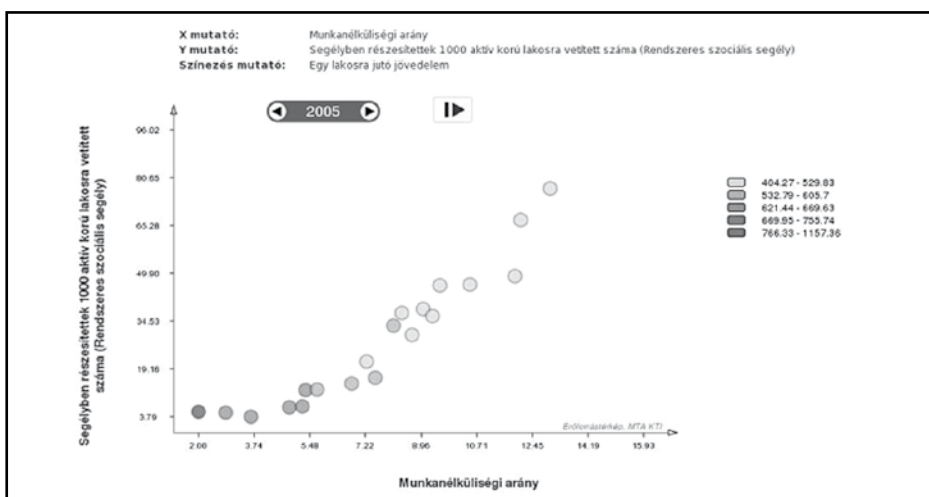
A rendszeres szociális segélyben részesítettek aránya a munkanélküliségi ráta függvényében, 2001

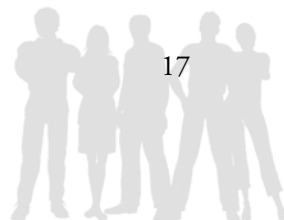
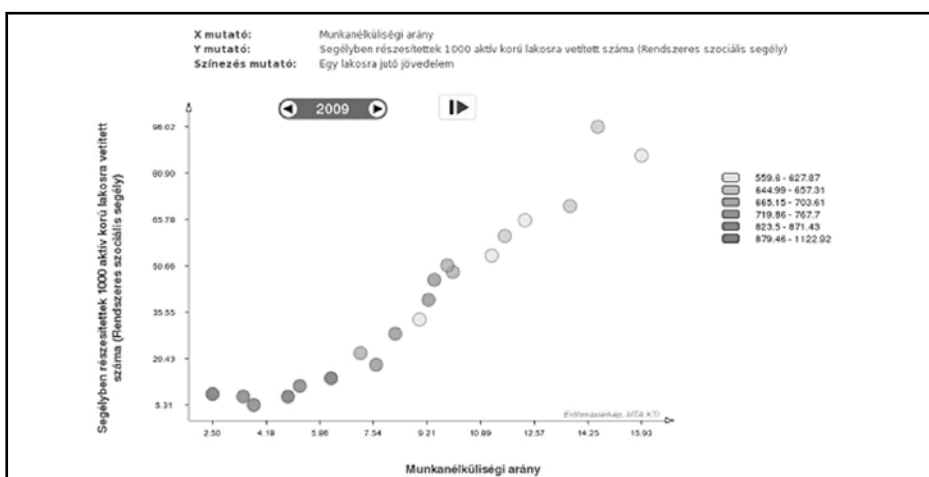

A rendszeres szociális segélyben részesítettek 1000 aktív korú lakosra vetített aránya erős összefüggést mutat a munkanélküliségi rátákkal. Az egyes megyéket jelölő körök színét az egy lakosra jutó jövedelem határozza meg. Látható, hogy a jobb helyzetű megyékre az alacsony munkanélküliség és a rendszeres szociális segélyben részesítettek alacsony aránya jellemző, amíg a magas munkanélküliséggel jellemezhető, rosszabb helyzetű megyékben magas a segélyezették relatív aránya.

A rendszeres szociális segélyben részesítettek aránya a munkanélküliségi ráta függvényében, 2005

A rendszeres szociális segélyben részesítettek aránya a munkanélküliségi ráta függvényében, 2009

A további években egyre inkább nőtt a különbség a jó és rossz helyzetű területek között. A rossz gazdasági helyzetű megyéket magasabb munkanélküliség és a rendszeres szociális segélyezettek magasabb aránya jellemezte. Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár-Bereg megye „kiemelkedik” mind a rendszeres szociális segélyben részesítettek relatív arányával, mind pedig a magas munkanélküliségi rátával a többi megye közül. A rossz gazdasági helyzetű területek (halvány színezés) elszakadását elsősorban a segélyezettek relatív arányának erőteljes növekedése eredményezte. Lát-szik, hogy a rendszeres szociális segélyben részesítettek 100 lakosra vetített relatív aránya ott tudott alacsony maradni 2004-et követően, ahol a magasabb egy főre jutó jövedelem alacsony munkanélküliségi rátával párosult.

Rendszeres szociális segélyre felhasznált éves összeg összesen

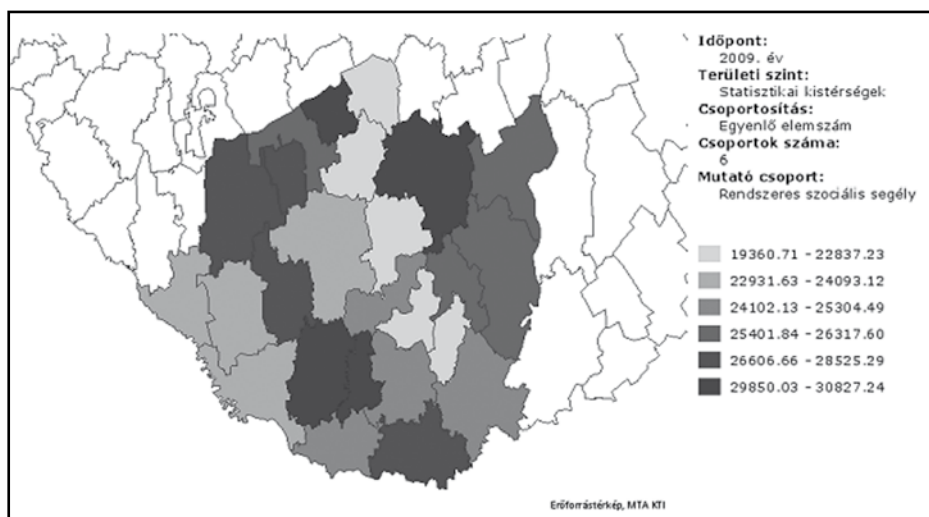
	2005. év	2006. év	2007. év	2008. év	2009. év
Fejér megye	608 551	732 223	1 020 487	1 211 221	528 905
Komárom-Esztergom megye	270 268	329 052	396 268	407 470	189 251
Veszprém megye	585 694	699 328	1 017 990	1 189 147	435 387
Közép-Dunántúl régió	1 464 513	1 760 603	2 434 745	2 807 838	1 153 543
Baranya megye	1 929 199	2 310 494	3 244 603	3 843 362	1 115 033
Somogy megye	1 911 050	2 447 366	3 631 169	3 953 227	1 208 863
Tolna megye	927 790	1 021 409	1 601 080	1 742 021	524 689
Dél-Dunántúl régió	4 768 039	5 779 269	8 476 852	9 538 610	2 848 585
Győr-Moson-Sopron megye	208 308	278 235	364 752	377 502	175 976
Vas megye	244 099	307 243	452 208	550 102	204 369
Zala megye	609 906	855 500	1 380 262	1 600 349	532 113
Nyugat-Dunántúl régió	1 062 313	1 440 978	2 197 222	2 527 953	912 458
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	6 966 037	8 554 268	12 316 507	14 131 507	4 663 386
Heves megye	1 292 220	1 713 253	2 560 203	2 999 136	949 883
Nógrád megye	1 280 201	1 616 590	2 412 082	2 884 658	950 715
Észak-Magyarország régió	9 538 458	11 884 111	17 288 792	20 015 301	6 563 984
Hajdú-Bihar megye	3 037 712	3 608 517	5 687 177	6 737 702	2 294 370
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	4 742 307	6 043 721	9 260 536	10 834 727	3 041 053
Jász-Nagykun-Szolnok megye	1 816 637	2 246 907	3 470 005	4 086 002	1 313 119
Észak-Alföld régió	9 596 656	11 899 145	18 417 718	21 658 431	6 648 542
Bács-Kiskun megye	1 451 448	1 803 430	2 714 296	3 371 759	1 162 991
Békés megye	1 747 241	2 158 549	3 337 509	3 684 214	1 237 123
Csongrád megye	760 683	955 096	1 499 362	1 771 885	430 451
Dél-Alföld régió	3 959 372	4 917 075	7 551 167	8 827 858	2 830 565
Budapest megye	1 184 890	1 409 215	2 250 602	2 830 456	1 402 982
Pest megye	755 209	965 321	1 439 569	1 835 150	750 341
Közép-Magyarország régió	1 940 099	2 374 536	3 690 171	4 665 606	2 153 323
Magyarország	32 329 450	40 055 717	60 056 667	70 041 597	23 111 000

A rendszeres szociális segélyre fordított összegek 2006-tól, a családi segélyezés rendszerének bevezetésétől indultak erős növekedésnek. A növekedés részben a rászorultak száma folyamatos emelkedésének, részben viszont az egy főre eső segélyösszeg (a család egészének jövedelempótlása) miatt következett be.

Segély átlagos havi összege támogatásként (Rendszeres szociális segély) (Ft/fő/hó)

A rendszeres szociális segély átlagos, egy főre jutó összege az egységes törvényi meghatározottság ellenére jelentős területi különbségeket mutat. Ezeket az eltéréseket nehéz lenne a rászoruló személyek, családok eltérő társadalmi, demográfiai összetételével magyarázni, inkább az egyes területek, önkormányzatok eltérő lehetőségeire, helyzetére és jogértelmezésére utalnak.

Rendelkezésre állási támogatás

A rendszeres szociális segélyt 2009-től a hasonló célcsoportra vonatkozó aktív korúak ellátásai váltották fel. Ennek legfontosabb eleme a korábbi ellátottak többségét érintő rendelkezésre állási támogatás (RÁT) volt. A korábban rendszeres szociális ellátásban részesülők kisebb, meghatározott része változó feltételek mellett továbbra is azt az ellátást kaphatta.

A rendelkezésre állási támogatásban részesítettek átlagos havi száma, 2009

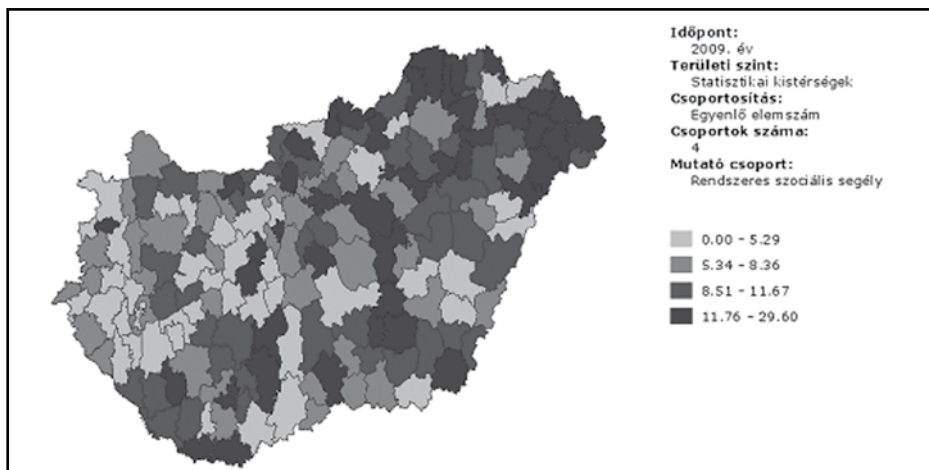
Területi adatok	
Közép-Dunántúl régió	9 547
Dél-Dunántúl régió	23 327
Nyugat-Dunántúl régió	7 367
Dunántúl országrész	40 241
Észak-Alföld régió	49 599
Észak-Magyarország régió	44 119
Dél-Alföld régió	21 263
Észak és Alföld országrész	114 980
Közép-Magyarország régió	12 066
Közép-Magyarország országrész	12 066
Magyarország	167 287

A rendszeres szociális segélyben részesítettek száma 2009 folyamán a korábbi érték ötödére csökkent, de emellett a támogatott személyeknek csak egy részére bevezetett rendelkezésre állási támogatásba vontak száma már 2009 végén meghaladta a 2008-ban rendszeres szociális segélyben élők számát.

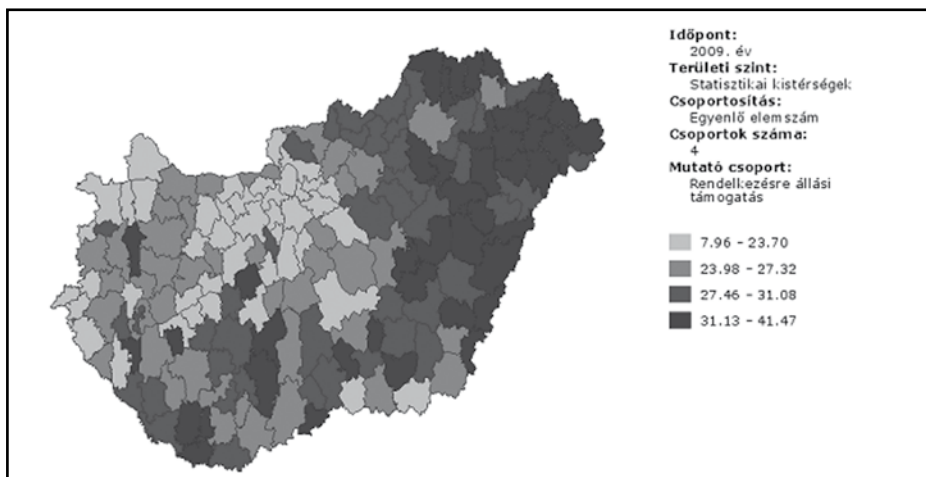
A rendszeres szociális segélyben, továbbá a 2009-től RÁT-ban részesített személyek számának dinamikus növekedése területi szempontból nem egyenletesen ment végbe. Már a 2008 és 2009 közötti, mintegy hat százalékos országos növekedés mellett is igaz volt, hogy erősebben érvényesült a fejlett megyékben, Közép-Magyarország és Közép-Dunántúl megyéiben. A következő évben ezekben a régiókban az országos átlagot, továbbá a leszakadt, rossz gazdasági helyzetű területeket messze meghaladó mértékben nőtt a támogatottak száma.

Az aktív korú személyek támogatásai esetében még 2009-ben is igaz, hogy kiemelkedően magas az igénybe vevők száma és az összlakossághoz viszonyított aránya Észak-Magyarországon és az Észak-Alföldön. Az érintett támogatott személyek több mint fele e két régióban él, számuk is növekedett a vizsgált időszakban.

18-29 évesek aránya a segélyezettek között (Rendszeres szociális segély) (%)

Az aktív korúak ellátásainak két eszköze, a rendelkezésre állási támogatás és a rendszeres szociális segély eltérő életkori jellemzőkkel rendelkező társadalmi csoportokat érintett, és jelentős területi különbségek voltak a támogatottak kormegoszlását illetően.

18-29 évesek aránya a segélyezettek között (Rendelkezésre állási támogatás) (%)

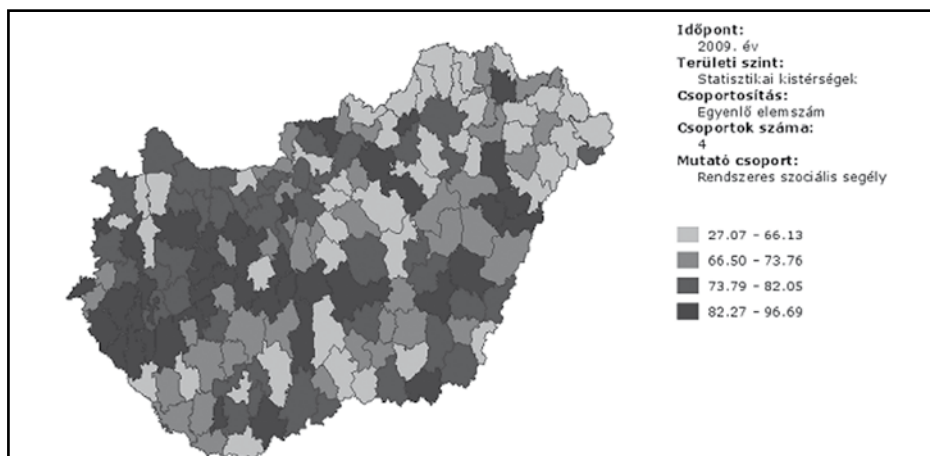
A rendelkezésre állási támogatásban részesítettek jellemzően fiatalabb, 30 év alatti személyeket nagyobb arányban tartalmazó csoportot alkotnak. A törvényi szabályozásból fakadó fiatalabb kormegoszlás érthető, miközben észrevehetjük, hogy a rosszabb gazdasági-társadalmi helyzetű területeken, kistérségeken az arányaiban

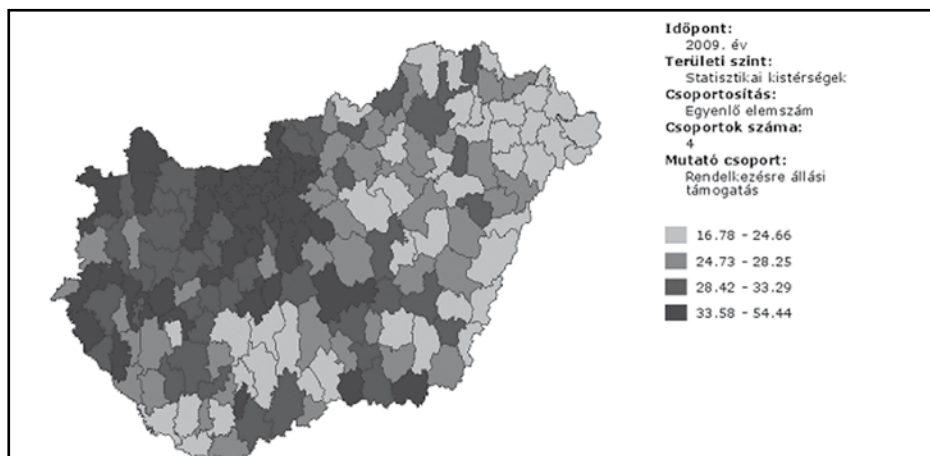
is magasabb számú támogatott között jellemzően magasabb a fiatal, 30 év alatti ellátottak aránya. Az összefüggés elsősorban a rendelkezésre állási támogatás esetén igaz, a 2009-re a korábbihoz képest átalakított rendszeres szociális segélyezett csoportjának kormegoszlása vegyesebb képet mutat ebben a területi vetületben.

45-61 évesek aránya a segélyezettek között (Rendszeres szociális segély) (%)

A 45 éven felüli támogatottak esetén is hasonló jelenségnek tekinthetjük a korcsoport arányának területi különbségeit. Mindkét ellátásra – a rendelkezésre állási támogatásra és a rendszeres szociális segélyre – igaz, hogy az ország nyugati és központi régióiban magasabb az idősebb ellátottak aránya.

45-61 évesek aránya a segélyezettek között (Rendelkezésre állási segély) (%)

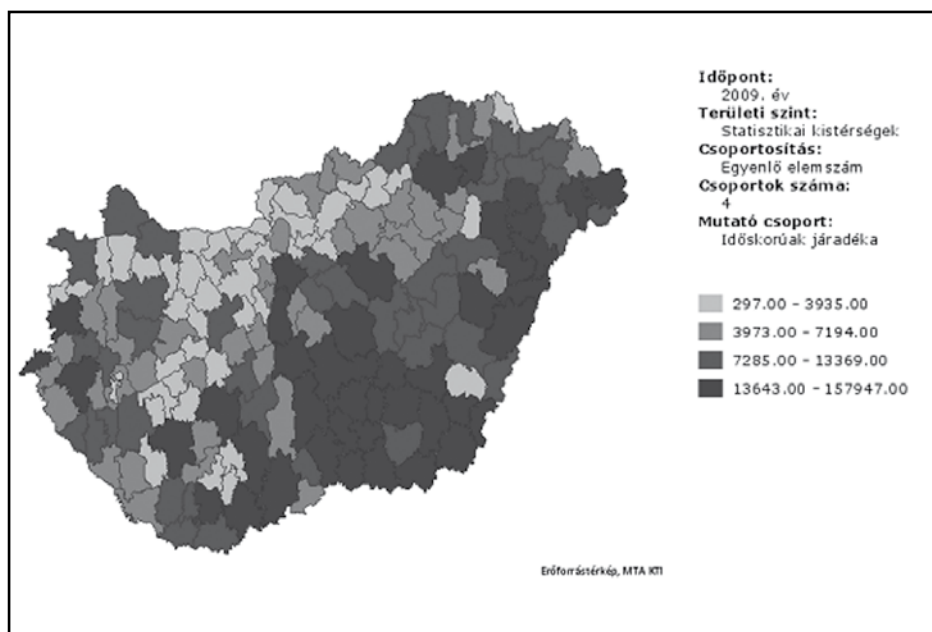

Időskorúak járadéka

Az időskorúak járadéka a szociális törvény hatályba lépésének idején még nem létezett, ez a támogatási forma csak 1998. január 1-jétől adható azoknak a nyugdíjkorhatárt betöltött személyeknek, akik nyugdíjjogosultsággal, megélhetést biztosító jövedelemmel nem rendelkeznek, ezért az időskorúak járadéka lényegében egy nyugdíjpótló támogatás.

Az időskorúak járadékában részesítettek száma viszonylag kevés. Mintegy félmillió olyan személy volt 2009-ben, aki 60 éves vagy idősebb, mégsem kap öregségi nyugdíjat. Ennél kevesebb, közel tízezer főre tehető azok száma, akik időskorúak járadékából részesülnek.

Időskorúak járadékára felhasznált összeg (ezer Ft)

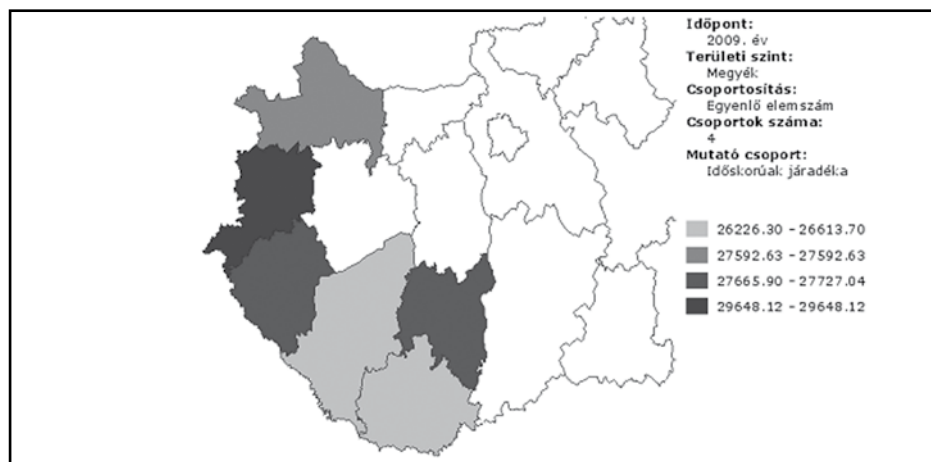

A fenti térképen látható, hogy az időskorúak járadékára felhasznált összeg 2009-ben a dél-alföldi és a dél-dunántúli kistérségekben a legmagasabb (13 643 és 157 947 ezer forint közé tehető). A legkevesebb felhasznált összeg szétszórtan oszlik el az ország területén, de az északi és a közép-dunántúli kistérségekben csoportosul leginkább. Ez a legkevesebb összeg 297 ezer és 3 935 ezer forint között oszlik meg.

Időskorúak járadékának átlagos havi összege támogatottként (ezer Ft) (Ft)

Az időskorúak járadékában részesülők száma 2001 óta egyenletesen csökken, a 60 éves és idősebbek számának növekedése miatt a tízezer megfelelő korú lakosra jutó segélyezett esetében még nagyobb a csökkenés. 2009-ben az időskorúak járadékában részesülők tízezer 60 éves és idősebb állandó lakosra vetített száma 15,83 és 43,3 fő között oszlik meg. A fenti térkép a nyugat- és dél-dunántúli megyéket szemlélteti, mely szerint Győr-Moson-Sopron és Tolna megyékben a legalacsonyabb, szám szerint 15,83–34,75 fő kap támogatást tízezer 60 éves és idősebb állandó lakosra vetítve. Valamint Zala megyében van a legtöbb támogatott: 43,3 fő.

Az időskorúak járadékának egy főre jutó havi összege 2001-ről 2008-ra csak 64,7%-kal nőtt. 2009-ben a nyugat-dunántúli régióban volt a legmagasabb a támogatás összege támogatottanként, azon belül is Vas megyében. A legkevesebb támogatást a dél-alföldi régióban adtak, átlagosan 25 771,68 ezer forintot egy segélyezettnek.

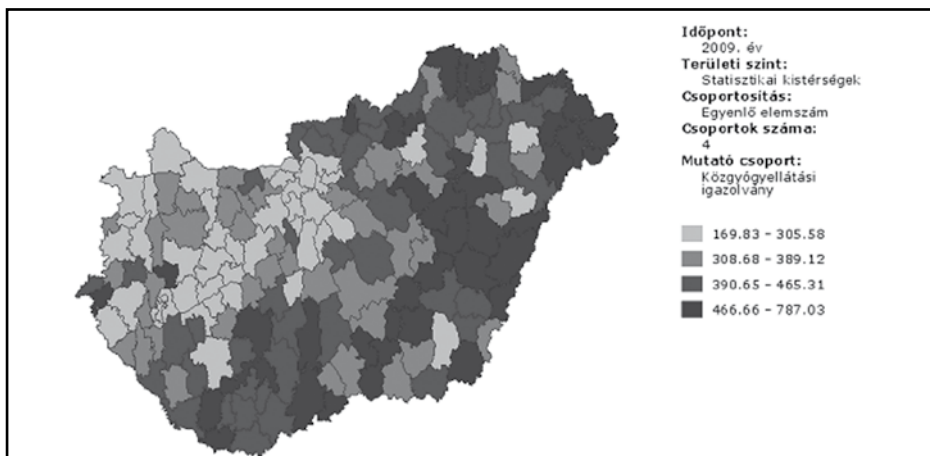
Közyógyellátási támogatás

A szociálisan rászorult személy részére az egészségügyi állapot megőrzéséhez és helyreállításához kapcsolódó kiadásainak csökkentésére közgyógyellátási igazolvány adható ki. A közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkező személy térítésmentesen jogosult a társadalombiztosítás által támogatott egyes gyógyszerekre és gyógyászati segédeszközökre. 2006-tól bevezették az ún. egyéni gyógyszerkeretet, a társadalombiztosítás által támogatott gyógyszerkészítményekre költhető maximum havi 12 000 forint összeggel.

Segélyben részesítettek 10 000 lakosra vetített száma (fő)

A támogatottak tízezer lakosra jutó arányánál is a 2005-ig történő növekedést 2006 után csökkenés követi, amely egyértelműen következik a már említett közigyelletási igazolvánnyal rendelkezők növekvő-csökkenő tendenciájából. 2001-ben még 488 támogatott jutott tízezer lakosra, mely 2005-re eléri az 528 főt, viszont 2008-ra visszaesik 372 támogatottra. 2001-ben a méltányossági alapon közigyelletási igazolvánnyal rendelkezők aránya tízezer állandó lakosra vetítve Budapesten volt a legnagyobb, ami az összes ellátott 57,1 százalékát jelenti. 2008-ra ez annyiban változott, hogy a fővárosi legnagyobb arány már csak az összes közigyelletási igazolvánnyal rendelkező 42 százalékát jelenti. A fenti térképen látható, hogy 2009-ben a segélyezettek tízezer lakosra vetített száma egyenlőtlenül oszlik meg a kistérségek között, 169,83 és 787,03 fő közé esik a számuk.

Méltányossági alapon támogatott személyek arány (%)

Az a szociálisan rászorult személy jogosult közgyógyellátásra méltányosságból, akinek esetében a települési önkormányzat rendeletében meghatározott feltételek fennállnak. Csongrád megye kistérségeinek bemutatásával tesszük láthatóvá, hogy milyen jelentős különbségek lehetnek még hasonló gazdasági-társadalmi helyzetűnek tekinthető területek között is. A megyeközpont térségében lényegesen magasabb a közgyógyellátásban részesülők között a méltányossági alapon támogatottak aránya, mint a környező területeken.

A tárgyév során közgyógyellátási igazolványban részesítettek száma összesen, 2009

Területi adatok	
Nyugat-Dunántúl régió	28 280,00
Közép-Dunántúl régió	32 280,00
Dél-Dunántúl régió	39 980,00
Dunántúl országrész	100 540,00
Észak-Magyarország régió	51 347,00
Dél-Alföld régió	56 519,00
Észak-Alföld régió	66 504,00
Észak és Alföld országrész	174 370,00
Közép-Magyarország régió	86 473,00
Magyarország	361 383,00

A közgyógyellátási igazolvánnyal rendelkező egyének száma 2001-től folyamatosan nőtt. Ez a növekvő tendencia 2005-ig figyelhető meg, ugyanis a 2001-ben összesen 497 423 fő rendelkezett közgyógyellátási igazolvánnyal, 2005-ben pedig már 532 259 fő. Azonban a 2006. évi törvénymódosítás után összességében fokozatosan csökkent az igazolvánnyal rendelkezők száma, és 2008-ra már csak 373 100 főnek folyósítottak közgyógyellátást. 2009-ben az északi és alföldi országrészben volt a legmagasabb a közgyógyigazolvánnyal rendelkezők száma. Összességében csökkent a 2008-as évhez képest a 2009-ben igazolvánnyal rendelkezők száma.

Szociális és gyermekvédelmi szolgáltatások

Idősbentlakásos intézmények

A bentlakásos intézményrendszer egészében 2009-ben közel 90 ezer személyt gondoztak (időseket, fogyatékosokat, pszichiátriai és szenvedélybetegeket, valamint hajléktalanoakat). Az idős személyek ellátását biztosító intézményben ellátottak száma 2001 és 2009

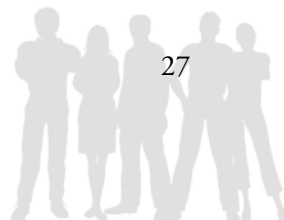

között 41 ezerről 51 ezer főre nőtt. Legtöbb a kifejezetten időskora miatt ellátásra szoruló, akik nagyobb részben tartós bentlakásos intézményekben (idősek otthonai-ban) élnek. Az idősellátásban részesülők aránya mintegy 60 százalékát jelenti a teljes bentlakásos intézményrendszerben lévő gondozottaknak.

Idősbentlakásos intézményekben ellátásban részesülők száma

Területi adatok	2001. év	2002. év	2003. év	2004. év	2005. év	2006. év	2007. év	2008. év	2009. év
Győr-Moson-Sopron megye	1 624	1 724	541	1 927	1 984	2 083	2 118	2 079	2 161
Vas megye	838	984	1 148	1 139	1 190	1 194	1 205	1 193	1 222
Zala megye	1 219	1 284	363	1 279	1 375	1 567	1 614	1 537	1 630
Nyugat-Dunántúl régió	3 681	3 992	2 052	4 345	4 549	4 844	4 937	4 809	5 013
Baranya megye	2 389	2 492	1 253	2 567	2 558	2 769	2 695	2 615	2 575
Somogy megye	1 374	1 425	566	1 267	1 251	1 478	1 524	1 556	1 792
Tolna megye	1 199	1 154	239	1 153	1 264	1 314	1 394	1 357	1 521
Dél-Dunántúl régió	4 962	5 071	2 058	4 987	5 073	5 561	5 613	5 528	5 888
Fejér megye	1 427	1 429	1 175	1 563	1 710	1 805	1 894	1 774	1 839
Komárom-Esztergom megye	1 313	1 329	216	1 486	1 499	1 530	1 614	1 536	1 597
Veszprém megye	1 377	1 432	536	1 343	1 505	1 651	1 735	1 752	1 747
Közép-Dunántúl régió	4 117	4 190	1 927	4 392	4 714	4 986	5 243	5 062	5 183
Hajdú-Bihar megye	1 673	1 858	1 043	2 167	2 293	2 368	2 380	2 327	2 374
Szabolcs-Szatmár-Bereg megye	2 405	2 443	889	2 599	2 954	3 011	3 223	3 148	3 278
Jász-Nagykun-Szolnok megye	2 081	2 105	243	2 188	2 213	2 291	2 333	2 234	2 317
Észak-Alföld régió	6 159	6 406	2 175	6 954	7 460	7 670	7 936	7 709	7 969
Bács-Kiskun megye	2 307	2 298	921	2 567	2 696	2 735	2 804	2 689	2 778
Békés megye	3 244	3 324	503	3 510	3 588	3 708	3 810	3 678	3 745
Csongrád megye	2 354	2 330	693	2 432	2 417	2 430	2 388	2 303	2 428
Dél-Alföld régió	7 905	7 952	2 117	8 509	8 701	8 873	9 002	8 670	8 951
Borsod-Abaúj-Zemplén megye	2 622	2 633	685	2 932	3 050	3 167	3 232	3 204	3 317
Heves megye	1 291	1 226	196	1 325	1 414	1 525	1 494	1 535	1 595
Nógrád megye	758	775	47	834	855	862	859	991	994
Észak-Magyarország régió	4 671	4 634	928	5 091	5 319	5 554	5 585	5 730	5 906
Budapest megye	5 941	5 964	5 190	6 421	6 459	7 120	6 893	6 758	6 747
Pest megye	4 161	4 467	659	4 817	4 998	5 429	5 694	5 628	5 696
Közép-Magyarország régió	10 102	10 431	5 849	11 238	11 457	12 549	12 587	12 386	12 443
Magyarország	41 597	42 676	17 106	45 516	47 273	50 037	50 903	49 894	51 353

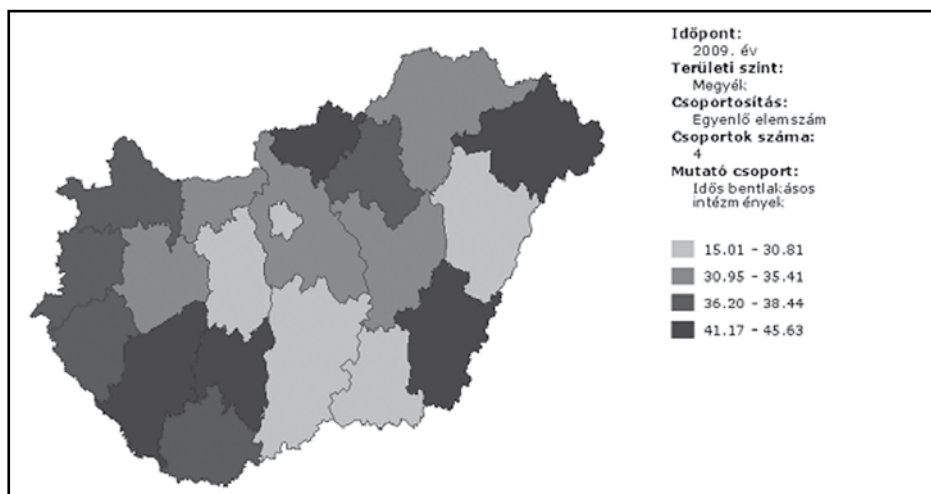
Az idősbentlakásos intézményekben ellátásban részesülők száma növekedést mutat 2001 és 2009 között. Magyarországon összességében csaknem 10 ezerrel nőtt az ellátottak száma 2009-re. 2001 és 2009 között folyamatosan Nógrád

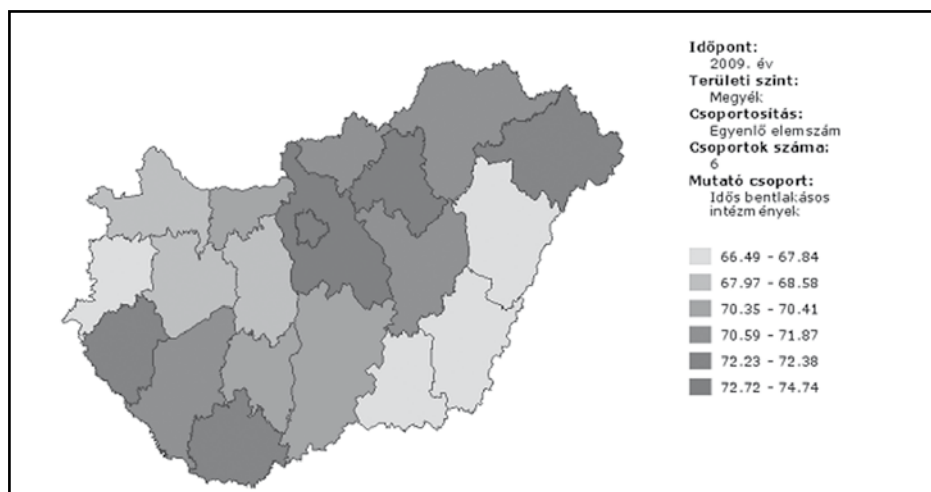
megyében volt a legalacsonyabb az ellátotti létszám az idős bentlakásos intézményekben, míg Budapesten a legmagasabb.

Az ellátásban részesítettek 1000 lakosra vetített száma (fő)

A fenti térképen látható, hogy az ellátásban részesítettek 1000 lakosra vetített száma négy megyében a legmagasabb, vagyis 42,23 és 45,63 fő közé esik. A legalacsonyabb (15,01 és 28,85 fő) három megyében és a fővárosban.

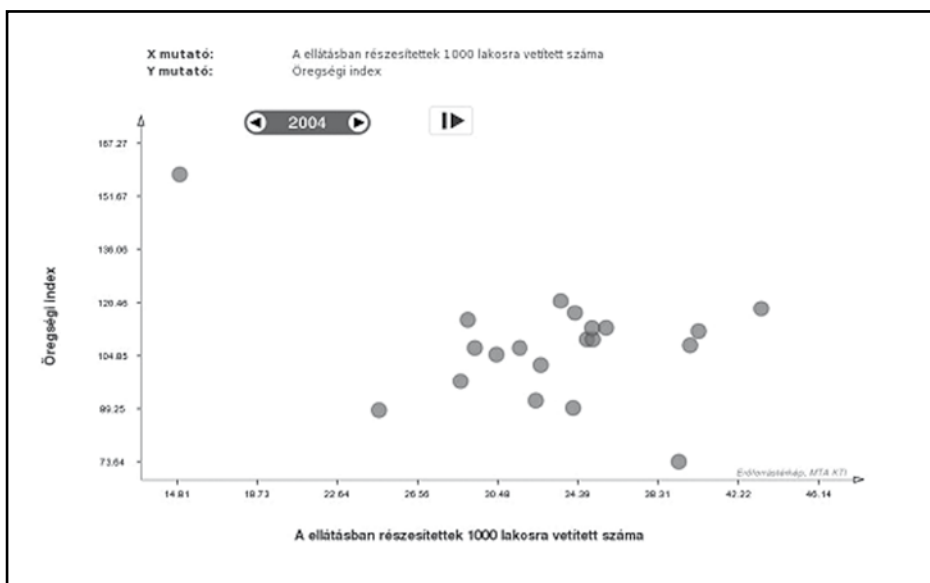
Nők aránya az ellátásban részesülők között (%)

A bentlakásos idősellátásban ellátott személyek többsége nő volt. Arányuk 2009-ben az egyes megyékben eltérő volt, az ellátottak kétharmada és háromnegyede között változott. A nők aránya az ellátásban részesülők között a Központi Régióban és Heves megyében volt a legmagasabb 2009-ben.

A bentlakásos ellátásban részesített idős korúak 1000 lakosra vetített aránya az öregségi index függvényében, 2004

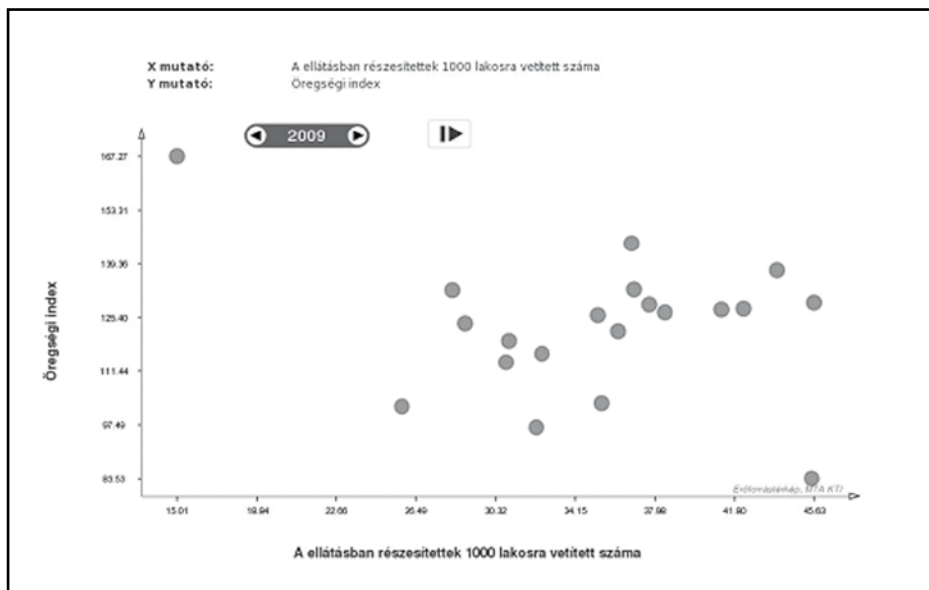
A diagramokon a bentlakásos idősellátásban részesülők 1000 főre vetített aránya és az öregségi index összefüggéseit láthatjuk megyénként 2004 és 2009 között.

A megyei ellátási arányszámok nem utalnak erős összefüggésre az ellátásban részesülők és az adott terület releváns demográfiai dimenziója között. Nem jellemző, hogy nagyobb számban működnek idős férőhelyek az előregedő megyékben, és ezen a két vizsgált időpont közötti férőhely-bővülés sem változtatott.

A bentlakás ellátásban részesített idős korúak 1000 lakosra vetített aránya az öregségi index függvényében, 2009

Mindkét időpontban a legrosszabb öregségi indexszel rendelkező Budapesten volt a legkisebb az 1000 főre eső ellátottak száma. A legkevésbé elöregedettnek tekinthető Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében volt a vizsgált időszakban a legmagasabb az 1000 főre eső ellátottak száma. Az átlagnál magasabbnak tekinthető öregségi rátával rendelkező Tolna és Békés megye is az idős bentlakásos ellátással legjobban ellátott területek közé tartozott. A vizsgált időszakban a legnagyobb mértékben Somogy megyében nőtt az 1000 lakosra jutó ellátottak aránya.

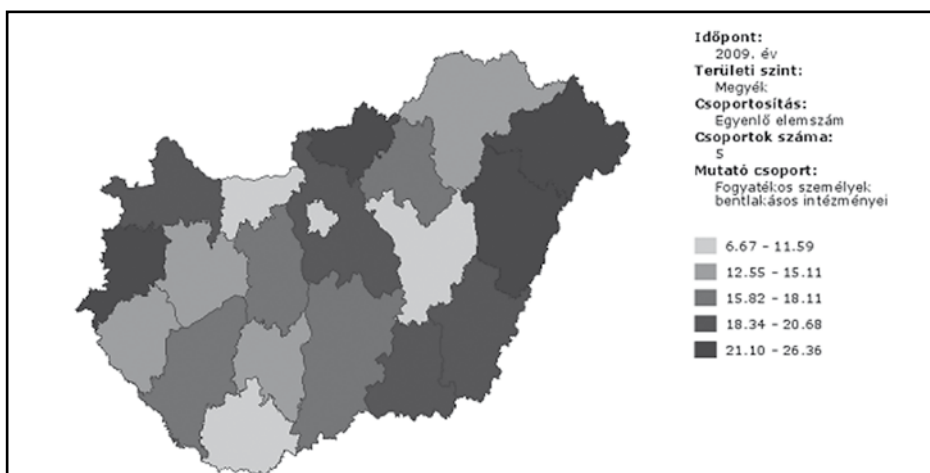
Fogyatékos személyek bentlakásos intézményei

A fogyatékos személyek bentlakásos intézményeiben az ellátásban részesülők száma 2004 és 2009 között alig változott, az országban 16 ezer maradandó egészségkárosodással, fogyatékossgal élő személyt láttak el. 2009-ben az Észak-alföldi régióban volt a legmagasabb (2962 fő) az ellátott személyek száma. Látható továbbá, hogy az idős korúak bentlakásos intézményeinek adataihoz hasonlóan a fogyatékos személyek bentlakásos intézményeiben ellátottak száma is fokozatosan, de lassan növekszik 2004 és 2009 között hazánkban.

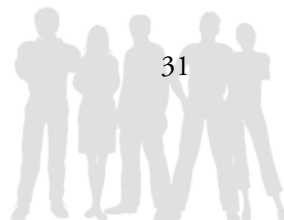

Fogyatékos személyek bentlakásos intézményeiben ellátásban részesülők száma (fő)

Területi adatok	2004. év	2005. év	2006. év	2007. év	2008. év	2009. év
Közép-Dunántúl régió	2199	2215	2207	2189	2181	2175
Nyugat-Dunántúl régió	1651	1640	1644	1612	1717	1714
Dél-Dunántúl régió	1821	2003	2014	2056	2034	2036
Dunántúl országrész	5671	5858	5865	5857	5932	5925
Észak-Magyarország régió	2031	2062	2063	2087	2076	2088
Észak-Alföld régió	3028	2994	2923	2911	2974	2962
Dél-Alföld régió	2418	2456	2470	2496	2521	2517
Észak és Alföld országrész	7477	7512	7456	7494	7571	7567
Közép-Magyarország régió	2878	2838	2846	2860	2902	2906
Közép-Magyarország országrész	2878	2838	2846	2860	2902	2906
Magyarország	16026	16208	16167	16211	16405	16398

60 évnél idősebbek aránya az ellátásban részesülők között (%)

Az ellátásban részesülők között a 60 évnél idősebbek aránya egyenlőtlenül oszlik meg hazánkban. 2009-ben 6,67 és 26,36 százalék közé tehető a 60 évnél idősebbek aránya a fogyatékos személyek bentlakásos intézményeiben ellátásban részesülők között. A fővárosban, Jász-Nagykun-Szolnok, Komárom-Esztergom megyében az ellátottak alig tizede volt 60 évnél idősebb, miközben Vas, Hajdú-Bihar, Nógrád

megyében arányuk elérte/meghaladta az ellátottak negyedét. Ezeken a területeken (amihez Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét is hozzávehetjük), jellemzően magasabb a fogyatékos személyeket ellátó intézményekben gondozottak kora.

Gyermekvédelmi szakellátás, gyermekotthon

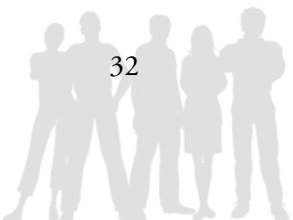
Amennyiben egy gyermek veszélyeztetettsége, életkörülményeinek alakulása szükségessé teszi, akkor a Gyermekvédelmi törvény szabályainak és előírásainak figyelembevételével a gyermekvédelmi szakellátás biztosítja számára a szükségleteinek megfelelő ellátást. Szükség esetén ez az otthont nyújtó ellátások keretében a gyermek teljes körű ellátását, a családi környezetbe történő visszahelyezését előkészítő, családi kapcsolatainak ápolását segítő családgondozást, vagy amennyiben ez nem lehetséges, az örökbefogadás elősegítését jelenti.

A gyermekvédelmi szakellátás otthont nyújtó ellátásai közé tartoznak a nevelőszülői férőhelyek, gyermekotthonok, lakásotthonok, speciális- és különleges gyermekotthonok, általános iskolai diákotthonok, de megvalósulhat a gyermek szakellátása a Szociális törvény hatálya alá tartozó ápoló-gondozó bentlakásos otthonban is, illetve a szakellátásban nagykorúvá vált fiatalok esetében utógondozó otthonok és utógondozói külső férőhelyek formájában is.

A gyermekvédelmi szakellátás keretén belül gyermekotthoni elhelyezési formában ellátottak száma, 2009. dec. 31-én (fő)*

Területi adatok	2001. év	2002. év	2003. év	2004. év	2005. év	2006. év	2007. év	2008. év	2009. év
Közép-Dunántúl régió	1069	1219	1260	1270	1217	1220	1155	1111	1060
Nyugat-Dunántúl régió	1093	981	972	975	979	915	916	942	868
Dél-Dunántúl régió	1194	1177	1274	1278	1260	1112	1076	1172	1134
Közép-Magyarország régió	2575	2171	2367	2254	2220	2269	2253	2220	2142
Észak-Magyarország régió	1359	1378	1325	1321	1263	1217	1191	1191	1073
Észak-Alföld régió	2137	2098	2078	1995	1961	1850	1811	1772	1719
Dél-Alföld régió	1054	1042	1022	1056	1081	909	886	790	763
Magyarország	10481	10066	10298	10149	9981	9492	9288	9198	8759

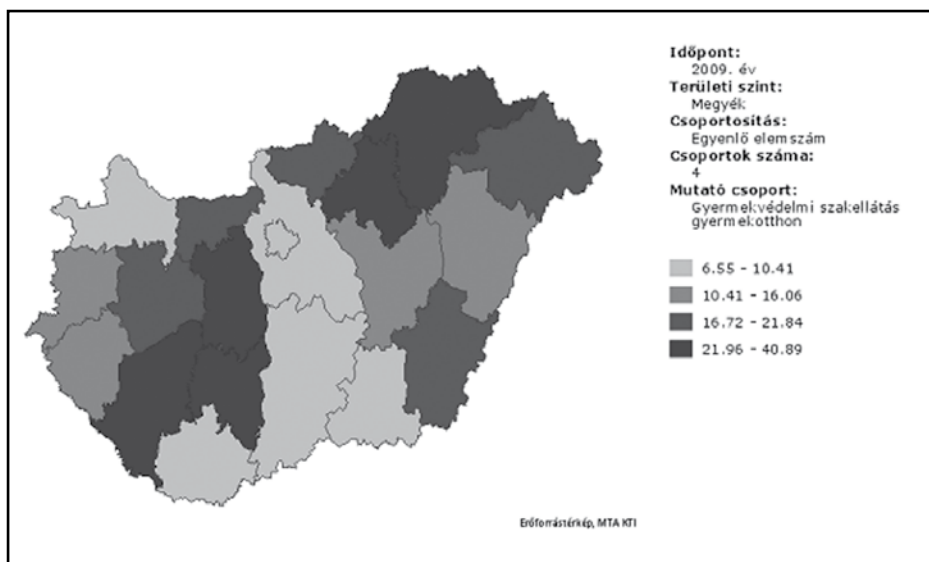
*(gyermekotthon, lakásotthon, speciális gyermekotthon, általános iskola, diákotthon és gyermekotthon, utógondozó otthon, különleges gyermekotthon, egyéb)

A gyermekvédelmi szakellátás keretén belül gyermekotthoni elhelyezési formában ellátottak száma 2001 és 2009 között 10,5 ezer főről 9 ezer fő alá csökkent. Az adatok az összes gyermekotthoni ellátásban részesülő gyermek adatait tartalmazzák.

Az ellátásban részesítettek 10 000 18 évnél fiatalabb lakosra vetített száma (fő)

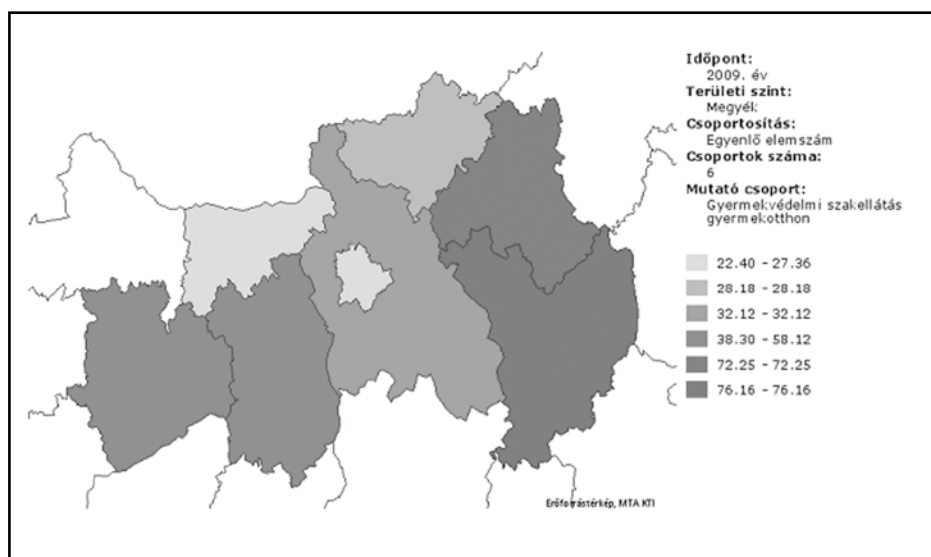

A gyermekvédelmi szakellátás rendszerében otthont nyújtó ellátást igénybe vevők aránya a hasonló korú összlakossághoz képest megyénként eltérő képet mutat. Somogy, Tolna, Fejér megyében és az ország északi megyéiben lényegesen magasabb volt 2009-ben az 1000 18 év alatti lakosra jutó gyermekotthoni ellátott aránya, mint az ország középső részén. Az adatokat kismértékben torzítja a speciális ellátást biztosító minisztériumi fenntartású intézmények területi elhelyezkedése, hiszen ezek ellátási területe nem csak a saját megyéjükre terjed ki, így a gyermek szükségleteinek megfelelő ellátása érdekében egy-egy intézményben távolabbi területéről bekerülő gyermekek ellátását is végzik (még ha általában a szülői kapcsolattartás megkönnyítése érdekében törekednek is a korábbi lakóhelyhez közeli ellátás biztosítására).

Lakóthroni elhelyezésben részesítettek aránya (fő)

A gyermekotthonok legalább 12, de legfeljebb 40 önálló lakóegységben elhelyezett gyermek ellátását biztosítják. A lakóotthon olyan gyermekotthon, amely legfeljebb 12 gyermek otthont nyújtó ellátását biztosítja önálló lakásban vagy családi házban családi körülmények között. A lakóotthoni elhelyezés jellemzően családiasabb feltételeket biztosít az ellátottak számára. Azt, hogy egy gyermek gondozási helyeül milyen típusú férőhelyet jelölnek ki, a gyermek egyéni szükségletei és a rendelkezésre álló üres férőhely határozza meg. A lakóotthoni elhelyezésben részesített gyermekek aránya jelentős területi különbségeket mutat, ami nagyban függ az adott megye rendelkezésére álló szakellátási férőhelyeinek típusától. Amíg a fővárosban elhelyezett gyermekek alig negyede lakott lakóotthonban, addig Jász-Nagykun-Szolnok és Heves megyékben az ellátottak fele-háromnegyede ilyen feltételek mellett részesült gyermekvédelmi gondoskodásban.

Összefoglalás

A Köztár.hu adatbázis Adattár alkalmazása számos lehetőséget kínál a kutatók és érdeklődők számára a szociális és gyermekvédelmi ellátások legfontosabb statisztikai adatainak és mutatóinak megismerésére. A Köztár.hu mögött álló, az MTA

KTI által gondozott Erőforrástérkép alkalmazás olyan gazdag háttéranyagot kínál az ország gazdasági-társadalmi folyamatainak statisztikai elemzésére, ami a Köztár szociális és gyermekvédelmi adatainak elemzése tekintetében egyedülállóvá teszi ezt az adatbázist.

Ebben a tanulmányban az aktív korú személyek támogatására, az átmeneti segélyezésre vagy az egyes bentlakásos ellátásokra vonatkozó adatok bemutatásával kívántunk rámutatni azokra a lehetőségekre, melyek a téma iránt érdeklődő, kutató személyek rendelkezésére állnak.

Felhasznált irodalom

Goldmann Róbert – Kostyál Árpád – Mester Dániel – Mód Péter, Papházi Tibor – Varga Attila: A szociális szolgáltatási rendszer folyamatai 2002–2007 között. Szociálpolitikai és Munkaügyi Intézet, Szociálpolitikai Elemző Csoport, Budapest, 2009. november 4.

A szociális támogatások változása 2001-2008 között. Szerk.: Mester Dániel. Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, megjelenés alatt.

Tóth Zoltán: Önkormányzati segélyezés. Készült a SZOLID Projekt megbízásából. Budapest, 2003.

Hivatkozások

- 1 Szoc. tv. 46 §.
- 2 Szoc. tv. 47. §. (1) bek. d

